

373.3.091.2(075)

В 92

Міністерство освіти України
Криворізький державний педагогічний університет

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ШКОЛИ**

Навчальний посібник

Випуск 4

Кривий Ріг: ПП Видавничий дім

1999

ВІДЧУТТЯ ЄДНОСТІ ОСОБИСТОСТІ З ПРИРОДОЮ – НАЙВАЖЛИВІША РИСА УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ.

(І. Г. Л ю б а р).

Характерною особливістю українського народу є його органічний зв'язок з Природою. З джерел народної мудрості, якими є казки, легенди, пісні, оповіді, оповідання, приказки, прислів'я, загадки тощо, відомо, що з дохристиянських часів наші предки ставилися до об'єктів природи як до живих організмів, оберігали їх, використовували їх для своїх потреб ошадно. Ці традиції українців так подає визначний вітчизняний просвітитель М.І.Костомаров: "Українці люблять природу. Тому й українська поезія невідривна від природи, вона оживляє її, робить учасницею радості й горя людські душі; трави, дерева, птиці, тварини, небесні світила, ранок і вечір, весна і сніг – усе дихає, мислить, почуває разом з людиною, усе озивається до неї чарівним голосом то участі, то поезії, то осуду".¹

Будучи хліборобом, в усі віки наш народ ставився до землі як до годувальниці, матері, вважав її найбільшою святинею.

Відомий дослідник української ментальності Г.О.Булашев стверджує, що "до землі український народ, як народ передовсім землеробський, почуває глибоку повагу, яка подекуди межує з обожненням. Землю величають звичайно святою і матір'ю, бо з неї створено першу людину, і вона годує всіх людей і тварин. Нею клянуться, причому цілують її або з'їдають жменьку землі – і ця клятва вважається найстрашнішою. Бити без потреби по землі палицею або чим іншим вважається таким же великим гріхом, як бити рідну матір".²

Давні традиції охорони природи мала Київська Русь. Заповідні місця для бобрів, соболів та інших тварин відомі на території Київської Русі вже у I тис. н. е., з XI-XII ст. почали охороняти окремі лісові масиви. Так, за часів Ярослава Мудрого (XI ст.) вже існувала державна охорона лісів, а винних у їх знищенні тяжко карали. Досить обмеженим був промисел звірів та птахів, зафіксований у "Руській Правді" – збірнику норм права доби Ярослава Мудрого. З XII ст. у Київській Русі оберігалися місця гніздування соколів-білозорів, обмежувалося полювання на лосів.

У X-XII ст. на території Володимир-Волинського князівства заборонялося полювання на всіх мисливських тварин, а вбивати їх дозволялося лише у крайньому випадку. Це, по суті, був перший заповідник – Біловежська Пуца (пізніше вона відійшла до Литви).³

В українській культурі, яка розвивалася протягом століть переважно серед селянства, відчуття єдності з навколишнім світом, глибока любов до багатой та щедрої української природи була найважливішою рисою українського

¹ Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник / Під ред. Бичко В. В., Табачковського В. Г., Торак Г. І. та ін. – К.: Либідь, 1993. – С. 256-266.

² Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992. – С. 268.

³ Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: Навч. посібник. – Львів: Світ, 1994. – С. 6-7.

менталітету. Підтвердженням цьому є широке поширення явища перевертання у міфологічних уявленнях наших предків аж до середини XIX ст. Міфи про вовкулаків, про взаємне перевертання людей, тварин і рослин свідчать про заглиблення людини в єдину стихію природи, в оточуючий її всесвіт.

Дбайливе ставлення до природи було притаманне і Козацькій республіці. Відомо, що українська козацька старшина, незважаючи на надзвичайне багатство нашої природи тих часів, видавала ряд наказів і документів про охорону придніпровських лісів і лук, заборону спалювання лісів, браконьєрства, хижацького винищення звірів, риби, птахів тощо.

На жаль, багатівіковий колоніальний режим в Україні по хижацьки ставився до природних багатств. Наша земля стала старовинною базою величезної імперії. Проте і в цих умовах знаходилися подвижники, які дбали про охорону і примноження рідної природи. У нашому регіоні в кінці XIX – початку XX ст. плідно трудився над збагаченням природи Л. Давидов, створивши унікальний дендропарк “Веселі Боковеньки” або як його називають вдячні нащадки “Давидовський парк”.

Проте в цілому колоніальний режим нещадно нищив рідну природу. Панувала ідея про невичерпність природних ресурсів, якою повсюдно визначалася діяльність господарників. Внаслідок цього ігнорувалися програми по розробці ресурсозберігаючих технологій, альтернативних джерел енергії, декімізації в господарюванні тощо. Це привело до різкого погіршення екологічного стану в Україні. Лише в басейн Дніпра щорічно скидається близько 10 млрд м³ неочищених стічних вод, у яких містяться надмірні кількості амонійного та нітритного азоту, нафтопродуктів, фенолів, солей важких металів та хлорорганічних пестицидів.

Величезної шкоди природі України завдало знищення Дніпра і перетворення його у шість каскадних водосховищ, які затопили понад 700 тис. га родючих заплавлених земель (вони могли б давати щорічно 3-4 млн. т овочів та фруктів, близько 1 млн. т зерна, корми для худоби тощо, а замість цього водойми перетворилися у накопичувачі промислового та побутового бруду).

Чорнобильська аварія докорінно погіршила екологічний стан в Україні, поставила під загрозу здоров’я та генофонд нації.

Хижацьке видобування корисних копалин призвело до руйнації 226 тис. га господарських земель, промисловими підприємствами у повітряний басейн України викидається понад 20 млн. т шкідливих речовин. Порушення екологічної рівноваги в природі продовжується.

Це в свою чергу породжує духовну деградацію народу. Поставлений дійсністю в жадливе безправ’я, пересічний громадянин виконує любу роботу, аби бути працевлаштованим. А раз так, він є сліпим знаряддям у плундруванні природи. Такі риси нашої ментальності як і відчуття себе частинкою природи, господарність, виваженість, бережливість, економічність, турботливість і дбайливість до природних об’єктів більшості наших громадян сьогодні не властиві.

Отже, поруч із вирішенням економічних і соціальних проблем треба дбати про виховання у молоді відчуття єдності особистості з природою, бережливого, дбайливого й уважного ставлення до довкілля, готовності до участі у природоохоронній діяльності, що є основою української ментальності.

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ УДО ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.

(Л. Л. Бажисвська).

Сучасна програма з математики для початкової ланки освіти досить насичена і складна. Що можна зробити, аби математика, стала зрозумілою і доступною для кожного учня, як зацікавити дітей у вивченні цієї науки? Відомо, що учні охоче працюють, якщо робота приносить радість, почуття задоволення, віру в свої можливості. Цього не завжди легко досягти, поринаючи у море різноманітних задач і завдань, запропонованих у підручнику з математики.

Розв'язування задач у початковій школі має центральне значення для розвитку мислення учнів. Через задачі учні знайомляться з логікою і діалектикою. У методології УДО робиться акцент на стратегію розуміння, а не на частинні вправи. Тому кожне завдання складається, як правило, із трьох пунктів:

- а) розв'язати готову задачу;
- б) скласти і розв'язати обернену задачу;
- в) по можливості скласти за аналогією нову задачу і розв'язати її.

Таким чином, пряма і обернена задачі утворюють єдину розумову одиницю, логічне новоутворення, у формуванні якого приймають активну участь самі учні. Як бачимо, робота над задачею не повинна зводитися тільки до розв'язання задачі. Обов'язковим її елементом є складання обернених задач.

Як показує досвід, значно полегшує роботу над задачами чітка їх класифікація. Вже з 1 класу доцільно знайомити учнів з назвами видів задач. Вся різноманітність простих задач групується за циклами, по три задачі в кожному циклі:

1. Задачі на додавання і віднімання (3 цикли по 3 види задач в кожному).

I цикл - задачі на знаходження суми та невідомих доданків;

II цикл - задачі на знаходження різниці, зменшуваного і від'ємника;

III цикл - задачі на збільшення і зменшення числа на кілька одиниць та різницеве порівняння чисел;

1. Задачі на множення і ділення (3 цикли по 3 види).

IV цикл - множення і ділення за змістом та ділення на рівні частини;

V цикл - збільшення і зменшення числа в кілька разів та кратне порівняння чисел;